

Н. О. Горобець
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри юридичних наук
Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

УДК 347.189

ПРАВО НА ВИБІР ІМЕНІ ДИТИНИ

Розглядається питання вибору батьками імені для своєї дитини. Піднімається проблема впливу різних чинників на батьківський вибір та звертається увага на дивні, немилозвучні імена, якими називають дітей. Указується, що імена, будучи немайновими благами фізичної особи, повинні відповідати, перш за все, інтересам дитини, а не інтересам батьків. Пропонується ввести законодавчі заборони щодо деяких назв, які батьки могли б обирати ім'ям дитини.

Ключові слова: вибір батьками імені дитини, ім'я, право на ім'я.

Як назвати дитину — це питання завжди хвилює батьків ще до її народження. Вибір імені для дитини — справа дуже відповідальна, бо у значній мірі цим визначається і доля народженої людини. На цей вибір впливають і традиції родини, і модні віяння, імена улюблених кіногероїв, національні, релігійні, і навіть політичні погляди батьків.

Відповідно до декрету, виданого Радою народних комісарів з 2 лютого 1918 р. вводиться вільний вибір імені дитини в УРСР й оголошується законна цивільна реєстрація замість церковного хрещення. До цього ім'я дитині в православній родині надавав священник за церковним календарем, у якому жіночих імен було в 4 рази менше, ніж чоловічих [1, с. 193].

Фактично з цього часу встановлюється новий порядок вибору імені новонародженій дитині. Так, якщо раніше ім'я новонародженої дитини записував священник, віддаючи перевагу канонічній або загальноприйнятій народній формі того чи іншого імені (наприклад, Татіана чи Тетяна), то тепер батьки обирають ім'я дитині самостійно, тому часто до актових записів про народження потрапляли не офіційні імена, а їхні розмовно-побутові варіанти тогочасного суспільства, революційні гасла тощо.

На сьогодні вітчизняне законодавство також не забороняє батькам вибирати будь-яке ім'я, однак цьому праву батьків протистоїть таке суспільно значиме благо, як інтерес дитини. Законодавець визначив ім'я умовою набуття та здійснення фізичною особою своїх прав та обов'язків, тобто фактично включив його до необхідних складових цивільно-правового статусу фізичної особи. В умовах сучасних правових реалій потребує додаткового осмислення усталене в науці та втілене в законодавстві уявлення про відсутність заборон щодо вибору того чи іншого слова, цифри, символу тощо у якості імені дитини.

У цивілістиці проблемам права на ім'я були присвячені роботи М. М. Агаркова, М. М. Малєїної, Л. О. Красавчикової, З. В. Ромовської, Л. В. Красицької, Р. О. Стефанчука, Р. Ю. Молчанова, а також роботи інших цивілістів. Однак здебільшого у цих роботах розглядалися проблеми або загальнотеоретичного характеру, або конкретно об'єкта, змісту права на ім'я, його здійснення та захисту. Разом з тим, майже не піднімалося питання захисту інтересів

дитини при виборі її імені батьками, опікунами, усиновителями, органами опіки та піклування, судом (далі батьками).

Метою статті є дослідження впливу імені на його носія та необхідність вказати на проблему вибору імені дитини, яка на сьогодні постає перед суспільством, і яка вже піднімалася та обговорювалася лікарями, психологами, лінгвістами. Слід зазначити, що достовірно невідомо ім'я, сама людина чи вони разом впливають на її долю, проте ніхто не буде заперечувати, що дитині однозначно складно соціалізуватися у тому чи іншому середовищі (дитячому садку, школі тощо), маючи дивне чи немилозвучне ім'я.

Публічно-правова регламентація імені була і залишається обов'язковою умовою існування будь-якої людини. Адміністративний підхід до імені мав настільки великий вплив на формування правової свідомості, особливо за радянських часів, що в цивілістиці з'явилася точка зору, що право на ім'я хоча і є цивільно-правовим за своєю природою [2, с. 193], але регулюється та реалізується у межах адміністративного права [3, с. 62]. Прийняття Цивільного кодексу України (ЦК України) дало змогу утвердитися протилежній позиції. На сьогодні право на ім'я має чітко виражену цивільно-правову природу.

Ім'я фізичної особи є найдавнішим способом індивідуалізації людей у суспільстві [4, с. 84]. Відомо, що існує мода на імена, яка впливає на батьків незалежно від їхніх уподобань. Якись імена вириваються із забуття на вершини популярності, якись стають надокучливими і застарілими, якись залишаються дивними і незвичайними, а деякі взагалі неможливо уявити собі іменем дитини.

М. М. Агарков зазначає, що в числі ознак, які слугують офіційним засобом індивідуалізації громадянина, ім'я, безумовно, займає перше місце [5, с. 86]. Будучи соціально обумовленим для фізичної особи, ім'я має також важливе правове значення для людини. Саме воно дає можливість особі набувати цивільних прав та створювати для себе цивільні обов'язки.

Р. Ю. Молчанов зазначає, що ім'я — це благо, яке завдяки своїм корисним властивостям задовольняє потребу людини. Воно дозволяє їй брати участь у соціальних зв'язках і при цьому не бути знеособленою. Учений наголошує, що суспільна оцінка фізичної особи нерозривно пов'язана з її іменем, з яким пов'язується вся сукупність уявлень про зовнішні та внутрішні якості носія [6, с. 8].

Погоджуючись з автором, зазначимо, що особливо гостро це проявляється у дошкільному та шкільному віці, коли діти, ще не сприймаючи людину як особистість, оцінюють її здебільшого за ім'ям, зовнішнім виглядом. Саме це повинні брати до уваги батьки, обираючи ім'я своїй дитині. У віці до шістнадцяти років діти практично захищені від насмішок та знущань однолітків у випадку, коли їх батькам спало на думку назвати свою дитину, наприклад, Жужою, Лимоном, Сьомою, Ісусомхристом тощо. Американський лікар Р. Ніколей зазначає, що ім'я дитини, яке може викликати глузування ставить цю дитину в оборонну позицію з перших її кроків спілкування з однолітками. Вона змушена змагатися за нормальне ставлення до себе [7, с. 15–16].

За загальним правилом, що передбачене ЦК України ім'я особи складається із трьох частин (прізвища, власного імені та по батькові). У межах цієї роботи нас цікавитиме лише власне ім'я, оскільки його присвоєння дитині відноситься до обов'язку батьків і на сьогодні є фактично необмеженим. Разом із тим, згідно з нашим законодавством по батькові визначається за ім'ям батька чи чоловічим ім'ям, вказаним у заяві матері дитини як її батька. Щодо прізвища, то тут також відбувається певне обмеження волі батьків при його виборі. Прізвище дитини визначається за прізвищем батьків. Якщо мати, батько мають різні прізвища, прізвище дитини визначається за їхньою згодою. Батьки, які мають різні прізвища, можуть присвоїти дитині подвійне прізвище, утворене шляхом з'єднання їхніх прізвищ (ст. 145 Сімейного кодексу України [8]).

До завдання правової науки не входить визначення хорошого чи поганого імені людини, його впливу на долю людини, тому аби дослідити ці питання, скористаємося досягненнями філософії, психології, медицини тощо. Як показують спостереження психологів, лінгвістів та лікарів, дослідження власних імен, їхні історії та семантики є одним із найактуальніших питань сьогодення. Учені-психологи відзначають, що семантика імені та його звучання досить активно впливають на долю людини, її характер, сімейне щастя, навіть вибір професії.

Видатний російський філософ Срібної епохи П. Флоренський у своїй роботі “Імена” трактує ім’я у вигляді ідеальної “оболонки”, яка концентрує в собі ество особи [9, с. 85–86]. Він стверджує, що ім’я — це доля, саме воно визначає психологічний склад і етичний характер людини, має власну духовну форму, яка може бути визначена через геометрію, музичні і літературні твори, а також життєписи святих.

До сьогодні збереглася традиція обирати ім’я дитини на честь святого у день її народження. П. Флоренський вважав, що це вже наперед визначає долю такої дитини. Він стверджував, що ідея імені може бути визначена на основі вивчення долі того святого, чие ім’я носить людина, і чиему сценарію, нібито неусвідомлено, слідує все життя [9, с. 34]. Ім’я виявляється посередником між внутрішнім і зовнішнім: “Я є Ім’я, — пише П. Флоренський. — В імені й ім’ям Я ставить вперше себе об’єктивно перед самим собою. До імені людина ще не є людина ні для себе, ні для інших, а лише можливість людини” [9, с. 62]. Безумовно, подібний погляд вченого потрібно оцінювати через призму схоластичних ідей сьогодення філософа. Проте його переконання, що саме ім’я визначає долю людини, а не навпаки, підтримується та розвивається і на сьогодні.

Ім’я завжди крокує поруч із людиною, та найчастіше воно йде “з заслоненим обличчям: ми переважно не знаємо, яке його походження та значення”. Філологи та психологи неодностайні у своїх поглядах щодо власних імен. Існує два протилежних погляди: деякі вчені вважають, що власні імена самі собою взагалі нічого не означають (К. Тоджебі, Дж. Мілль, О. Функе, А. Гардінер), а інші стверджують, що власні імена мають значення ширше, ніж загальні, оскільки вони мають більшу кількість ознак і їхнє значення спеціалізоване (О. Йесперсон, Г. Світ).

Наприклад, М. Горбаневський у книзі “У світі імен та назв” пише про тенденцію, що з’явилася в СРСР після революції, де було модно і вважалось патріотичним давати імена, складені з комуністичних гасел і понять, таких як: Марлена (Маркс і Ленін), Вілен (Володимир Ілліч Ленін), Ревміра (Революція і світ), Даздраперма (Хай живе Перше травня) і навіть Ватерпежекосма (Валентина Терешкова — перша жінка-космонавт) та Урюрвкосм (Ура! Юра в космосі!). Він зазначає, що такі імена негативно впливають на їх носіїв. Люди з такими іменами найчастіше дають своїм дітям імена традиційні [10, с. 145], що може свідчити про їхній власний негативний життєвий досвід з цього питання.

Прагнення оригінальності в наданні власних імен своїм дітям притаманне батькам з багатьох країн світу. Так, психолог Дж. Трейн зібрав цілу книгу найбільш недолугих імен, від яких страждають американці. Наприклад, у родині Май з Нового Орлеану трьом донькам дані імена Му, Бу, Гу. А сім’я Джексонів з Чикаго назвала п’ять своїх дітей Менінгіт, Ларінгіт, Апендицит, Перетоніт, Тонзиліт [7, с. 16–19].

Не відстають від американців і українці. Так, за даними Міністерства юстиції України в 2006 році були зареєстровані такі імена, як Черешня (у Закарпатській обл.), Золушка (у Полтавській обл.), Атлантида (в Івано-Франківській обл.), Таймер (у Луганській обл.), Сервер (у Запорізькій обл.) та Космос (у Донецькій обл.), а в 2009 році — Кукла, Параскева, Ардаліон, Мерседес (у Донецькій обл.), Алейна, Девіка, Книгиня, Мавліна, Сведана, Геральд, Ізраїль, Мілорд, Папуша (у Дніпропетровській обл.), Еліф-Аліна, Сероп, Султан (у Запорізькій обл.), Ріка, Панна, Кітті, Янукович, Ношпугар, Ботонд, Арон-Борнобаш, Чебо, Шамуель, Кевін-

Тео (у Закарпатській обл.), Мадонна, Іонофан, Аскот (у Львівській обл.), Малина, Жасмина, Адда, Едельвейс, Нектар, Хіддекель, Стерх (у Миколаївській обл.), Калина, Фіалка, Чула, Ісус, Еудіт, Кюрбанур, Принц (в Одеській обл.), Жужа, Марія-Світозара (у Рівненській обл.) і так далі [11].

Деякі вчені вважають, що це зумовлено недостатнім рівнем знань, необізнаністю батьків у психології та лінгвістиці, їхнім незнанням того, як впливає ім'я на людину. Спеціалісти-психологи, що досліджують процес формування особистості, стверджують, що ім'я — це один із найважливіших факторів, які впливають на характер та навіть здоров'я людини. Так, англійський терапевт Т. Уестон дійшов висновку, що пацієнти, чий імена починаються з літер останньої третини алфавіту, у три рази частіше схильні до серцево-судинних захворювань [7, с. 15].

П. Гаряєв, досліджуючи хвильовий геном із застосуванням методів математичної лінгвістики та лінгвістичної генетики, дійшов висновку, що молекула ДНК тільки на 1–5 % зайнята генами, що синтезують білки, а решта 95–99 % — це послідовності нуклеотидів ДНК хромосом (мовоподібні структури), які взаємодіють зі свідомістю та мовою людини. Виявилося, що мови генома (ДНК хромосом) та мови людей мають спільні корені та універсальну граматику. П. Гаряєвим було встановлено, що лексика, яку вживає індивід, справляє безпосередній вплив на його геном. Так, якщо людина часто вживає лайливі слова, то її ДНК мутує, фактично включається механізм самознищення [12, с. 235]. Людина чує своє ім'я з дитинства і отримавши від індивіда у формі слова-образи його ім'я, з яким індивід ототожнює себе, біокомп'ютер-ДНК сприймає його як програму життя і згідно з цим планує реакції індивіда на життєві ситуації, світосприйняття себе та ставлення до себе. Подібне дослідження здебільшого має лише теоретичне підґрунтя, але воно не позбавлене сенсу. Так, немилозвучні, глузливі, нетрадиційні імена, скоріш за все, матимуть негативний вплив на їхніх носіїв і, найімовірніше, доля їхніх власників та їх світогляд багато в чому формуватимуться на основі “життєвої програми”, продиктованої їм своїм іменем.

Як правильно зазначається у літературі, що будь-яке слово може стати іменем, якщо з його допомогою можна звернутися до особи чи говорити про неї з іншими [4, с. 87]. Проте імена не є випадковими словами, оскільки більшість з них сторіччями найприскіпливішим чином відбирались людьми та відображають історію народу, його побут, вірування, фантазії, художню творчість та міжнародні зв'язки, що складаються [13, с. 39].

Р. О. Стефанчук при цьому зазначає, що попри таку свободу у виборі власного імені дитини, доцільно було б в такій “іменній творчості” батьків визначити певні, встановлені здоровим глуздом, обмеження [4, с. 88]. Він пропонує у разі вибору “екзотичних”, неблагозвучних імен чи таких, що можуть зашкодити інтересам дитини, органам опіки та піклування чи суду відмовляти батькам у реєстрації такого імені, використовуючи принцип розумності та керуючись при цьому інтересами дитини [4, с. 88]. Погоджуючись з розумністю та необхідністю такої позиції зазначимо, що сучасні реалії вимагають більш чіткіших приписів нормативних актів. Прикладом цього зокрема є недавні зміни щодо обмеженнями вибору імені дитини, які були внесені до Цивільного кодексу Румунії [14].

Проте Румунія є не першою країною, в якій існують заборони до вибору імені дитини. Так, у Новій Зеландії за підсумками аналізу запитів на реєстрацію імен новозеландських новонароджених складений список імен, які заборонено давати дітям. Всього до переліку потрапило 102 імені. Серед них Месія, Люцифер, Адольф Гітлер, Містер, Суддя, Справедливість і багато інших [15]. Малайзія ввела перелік заборонених імен як для новонароджених, так і для дорослих громадян при зміні імені. До таких належать 007, Гітлер, Божевільний, Пахуча голова, Смердючий пес тощо [16]. У Німеччині є звід правил і постанов про те, як можна назвати дитину, а спірні випадки обговорюються на спеціальному засіданні суду [17]. В Англії молодим батькам пропонується спеціальна послуга, де лінгвісти перевіряють

звучання і значення імені всіма мовами світу, щоб бути переконаним, що обране ім'я в жодній країні світу не буде читатися немилозвучно чи мати несподіване значення [17].

Право на вибір та присвоєння імені дитини, яке належить її батькам є лише однією із передумов виникнення повноваження на володіння іменем, яке здійснюється шляхом надання імені людині вперше. Найголовніше при виборі імені, перш за все, думати про дитину та її інтереси, оскільки саме їй жити з цим ім'ям все життя. Проте часто люблячі батьки не жалують власних дітей, даючи їм дивні, довгі, немилозвучні, безглузді, образливі для людської гідності імена. Напевне, багатьом дітям з такими іменами живеться несолодко, але така воля їхніх батьків.

Зважаючи на вищевказане, зазначимо, що відсутність на сьогодні чітких приписів законодавства, розумних обмежень при виборі імені дитини, низька культура суспільства разом створили певне підґрунтя для "сваволі" при виборі імені дитини. Було б доцільним, аби в інтересах дитини в Україні були введені певні обмеження щодо вибору імені для новонародженого, що ґрунтувалися б на аналізі зареєстрованих імен у державних органах реєстрації актів цивільного стану та принципі розумності й охорони інтересів дитини. Вироблення загальних правил щодо таких обмежень і буде метою наших подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Щетинин, Л. М. Русские имена: очерки по донской антропонимике [Текст] / Л. М. Щетинин. — Ростов н/Д : РТУ, 1978. — 253 с.
2. Гражданское право Украины [Текст] : [в 2-х ч.] / [под ред. А. А. Пушкина, В. М. Самойленко]. — Х. : Основа, 1996. — Часть 1. — 440 с.
3. Гражданско-правовая охрана интересов личности [Текст]. — М. : Юридическая литература, 1969. — 256 с.
4. Стефанчук, Р. О. Право на ім'я [Текст] / Р. О. Стефанчук // Університетські наукові записки. — 2005. — № 1-2 (13-14). — С. 83-95.
5. Агарков, М. М. Право на имя. Сборник статей по гражданскому и торговому праву [Текст] / М. М. Агарков. — М. : Статут, 2005. — 620 с.
6. Молчанов, Р. Ю. Ім'я як особисте немайнове благо [Текст] / Р. Ю. Молчанов // Юридична Україна. — 2008. — № 10 (70). — С. 58-63.
7. Леонович, О. А. В мире английских имен [Текст] / О. А. Леонович. — [2-е изд., испр. и доп.]. — М. : АСТ : Астрель, 2002. — 140 с.
8. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III [Текст] // ВВР. — 2002. — № 21-22. — Ст. 135.
9. Флоренский, П. Имена [Текст] : Священник Павел. Малое собрание сочинений / П. Флоренский. — Вып. 1. — М. : РХГИ, 1993. — 319 с.
10. Горбаневский, М. В. В мире имен и названий [Текст] / М. В. Горбаневский. — М. : Знание, 1987. — 247 с.
11. Самые странные и популярные имена детей в 2009 году [Электронный ресурс] Світ Мам. — URL : <http://svitmam.ua/community/beremennaya-i-schastlivaya/posts/2138>.
12. Гаряев, П. П. Волновой геном [Текст] / П. П. Гаряев. — М. : РАН, 1994. — 320 с.
13. Фадеева, Т. А. Права на имя [Текст] / Т. А. Фадеева // Правоведение. — 1989. — № 6. — С. 39-45.
14. Румыния запретила давать нелепые имена детям [Электронный ресурс] Украинская правда. — URL : http://www.pravda.ru/news/interesting_news/03-10-2011/1093807-romania-0/.
15. Дітей з Нової Зеландії заборонили називати Справедливістю і Гітлером [Електронний ресурс] Вікна-Новини. — URL : <http://vikna.stb.ua/ua/news/2011/7/25/69213>.
16. Малайзія: Власті опублікували список імен, котрими заборонено називати дітей [Електронний ресурс] Ukraine Daily. — URL : <http://www.uadaily.net/index.php?view=29789>.

17. Какие имена запрещено давать детям [Электронный ресурс] facenews.ua — FaceNews.
— URL : <http://facenews.ua/14494/kakie-imena-zapreshcheno-davat-detjam.html>.

*Рекомендовано до друку кафедрою юридичних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 6 від 4 листопада 2011 року)*

Надійшла до редакції 30.11.2011

Горобец Н. А. Право на выбор имени ребенка

Рассматривается вопрос выбора родителями имени для своего ребенка. Раскрывается проблема влияния различных факторов на родительский выбор и обращается внимание на странные, неблагозвучные имена, которыми называют детей. Указывается, что имена, будучи немущественными благами физического лица, должны соответствовать, прежде всего, интересам ребенка, а не интересам родителей. Предлагается ввести законодательные запреты относительно некоторых названий, которые родители могли бы избрать в качестве имени ребенка.

Ключевые слова: выбор родителями имени ребенка, имя, право на имя.

Horobets, N. O. The Right to Choose the Name of the Child

The choice of the names for the children by parents is considered in the article. The problem of the influence of various factors on parental choice is raised by author of this article and attention goes to strange, discordant names, that are used as children names. Being non-property benefits of a natural person the names must meet primarily to the interests of the child, but not to the interests of their parents. It is proposed to introduce legislation prohibition of certain names that parents could choose as the name of the child.

Key words: choice the name of the child by parents, the name, the right for the name.

